

אורות בכרמל

ישיבת "אור וישועה" חיפה

תשרי תשפ"ז

סוד השמחה בחודש תשרי

הרב אליהו רחמים זייני שליט"א - נשיא הישיבה

אנו ניצבים בפתחו של חודש תשרי, חודש בעל משמעויות אדירות עבור קיומו של עם ישראל ועבור האנושות כולה. במבט שטחי, שלצערנו נקלט בנו בעקבות גלות ארוכה וקשה של קרוב לאלפיים שנה, התרגלנו לראות ברובו של חודש זה אוסף של ימי דין, פחד ויראה פרטית. בעולם היהודי של הגלות, הוצב האדם הפרטי וחשבון הנפש שלו כחזות הכול בעולמו של האדם, כביכול מטרת התורה היא רק להציל את נפשו הפרטית מהגיהנום. אולם, כאשר אנו זוכים בחסדי ה' לשוב לארץ ישראל ולהקים בה מחדש מדינה יהודית, אנו נדרשים לגשת לחיים באופן שונה לחלוטין. חודש תשרי מוביל אותנו מתוך יראת הרוממות אל פסגת השמחה הטהורה - "זמן שמחתנו", שמחה שהיא תוצאה של מאבקנו מול הרע והגשמת האידיאלים של האומה הישראלית.

נתבונן תחילה ביום הראשון של החודש, הלא הוא ראש השנה. יש ביום זה משהו ייחודי ביותר כאשר מביטים עליו בעין יהודית שורשית. בתורה לא מוזכרת אפילו מילה אחת המזהה את היום הזה כ"ראש השנה" אלא מציינת אותו אך ורק כיום שבו תוקעים בשופר. יתרה מזו, כאשר אנו מעמיקים בלוח השנה העברי אנו נתקלים בתופעה עמוקה הרבה יותר: ראש השנה, שהוא הראש של השנה, חל בעצם בראש החודש השביעי, כלומר בדיוק באמצע השנה. רק העם היהודי מסוגל לעמוד מול פרדוקס שכזה ולקבוע את תחילת השנה דווקא באמצע השנה. אולם זה נועד להדגיש לנו שתחילת השנה עבור יהודי איננה התחלה מאפס אלא היא גם המשך של עבר ותוצאה של היסטוריה ארוכה, וגם התחלה ופתיחת דף חדש ביחס לעתיד.

נעבור כעת ליום הכיפורים. אם תשאלו יהודי מן השורה, שיש לו אפילו זיקה כלשהי למסורת היהודית: "מהו היום הקדוש ביותר בלוח השנה היהודי?". הוא יענה לכם ללא שום היסוס: "יום הכיפורים!". אך זוהי טעות יסודית! לא מדובר בטעות של האדם שענה כך, אלא בטעות של כל יהודי החושב כך. וכל זאת מפני שהתרגלו רבים לתפיסה הגלותית. היום הקדוש ביותר בשבילנו הוא חג הפסח - "זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (שמות י"ג, ג'). יום הכיפורים הוא יום קדוש, "יום אדיר בימי שנה", אך הוא מהווה אמצעי, יום של טהרה וכפרה והסרת מחיצות, שנועד להכין אותנו להגיע אל התכלית - אל חג הסוכות ושמחת תורה. וגם עליו נאמר "זכר ליציאת מצרים". על כל פנים, התכלית של התורה איננה עינוי וצום, אלא השמחה השלמה של הקדושה, המתבטאת בחג הסוכות ובשמחת תורה.

> "האדם מחפש פנאי, מחפש עיסוקים טכניים או בידורים רק כדי לא לחשוב ולא להתמודד עם המציאות והאחריות הקיומית שלו

אשליית תרבות הפנאי

כדי להבין מהי שמחה אמיתית, עלינו להבין תחילה את זיופה המוחלט של השמחה בעולם המערבי בתוכו אנו חיים. העולם המודרני משדר לנו ששמחה מגיעה בעקבות הגשמת תענוגות, בידור, והסחת דעת מהמציאות.

הצטרף גם אתה
להפצת עלוני אורות בכרמל!
והיה שותף בהגדלת תורת ארץ ישראל בתפארתה

צור קשר
יהונתן
058-632-4642

הזמינו
עלונים
למקום מגוריכם

הרב קוק בספרו 'אדר היקר' מטיב לתאר את התופעה שבה האדם המודרני מנסה לברוח מן הריקנות הרוחנית על ידי מה שהוא קורא לו: "האמצעים הסותמים את החלונות". כשיש התמוטטות של הרוח, האדם מרגיש שיש רעיונות העולים בנפשו וטורדים את מנוחתו, ולכן הוא זקוק לאמצעים שיסתמו את "החלונות", כדי שלא יצטרך לחשוב עליהם ולהתמודד. ולשם כך, נוצרו כל החכמות היפות "להמתת הזמן", דהיינו להרוג את הזמן. האדם מחפש פנאי, מחפש עיסוקים טכניים או בידורים רק כדי לא לחשוב ולא להתמודד עם המציאות והאחריות הקיומית שלו. אולם, כפי שמסביר הרב קוק, כאשר שאלת החיים יורדת לרמה כזו הרוח שוקעת, והשקיעה מתחילה מעמעום היופי של המוסר והקודש. השמחה המערבית אינה אלא ניסיון נואש לברוח מהדיכאון המובנה בתוך חיים חסרי תכלית א-לוהית.

מטרת הדיכאון והצער

לעומת הבריחה המערבית מהעולם, עומדת התפיסה העמוקה של השמחה בדברי רבי נחמן מברסלב, שמרבה לעסוק בסוד השמחה בליקוטי מוהר"ן ובסיפורי מעשיות. יש בימינו רבים המרדדים את דבריו, אך האמת היא שמדובר בגישה עמוקה מאין כמותה ובתובנה פסיכולוגית מרחיקת לכת.

רבי נחמן מלמד אותנו כלל ברזל: לעיתים בני אדם חווים משברים וצער. כאשר המציאות רחוקה ממה שהיא צריכה להיות, האדם עלול ליפול לייאוש ולדיכאון. רבי נחמן מברסלב בא ומלמד אותנו שהדיכאון והצער הם אינדיקציה לכך שהנפש שואפת לשלמות גבוהה יותר, הכואבת את החיסרון. אל תיתן לכאב הזה לרסק אותך! קח את עוצמת הכאב, את תחושת החיסרון, והפוך אותה לכוח של מלחמה, לאנרגיה אדירה כדי להילחם בכל הכוח ברוע. השמחה היהודית איננה מצב פסיבי של נחת. השמחה היהודית מגיעה בעקבות מצב של מלחמה ברשע ובקליפות והכנעתן. בשעה שאדם הולך ומבצע את המוטל עליו, בשעה שאדם עושה משהו חיובי, הקב"ה מאיר אותו ואת המציאות כולה. ההארה הזו יוצרת את השמחה, כמו ההבנה המחלחלת באדם שהוא עושה את חובתו ומעלה את המציאות כולה. הוא שותף בתיקון עולם במלכות ש-די. השמחה אם כן, נובעת מן האמונה, מן הישרות ומן הפעולה הנכונה, ומתגלית במלואה מתוך ההתגברות על הקושי והרע; אך בד בבד היא מופיעה כבר בתוך עצם הפעולה הנכונה ומעניקה לאדם כוח להיאבק ברע.

רעיון לאומי כביר זה מומחש היטב בסיפור 'מעשה ממרור'. בסיפור זה הולכים יהודי וגרמני (המייצג את אומות העולם) יחד לנדוד, והיהודי מלמד את הגרמני כיצד להתחזות ליהודי כדי לקבל סעודת חינם בליל הסדר אצל אחד מבעלי הבתים. היהודי אומר לגרמני שזה לא יהיה לו קשה, כי הלשון שלהם (יידיש-גרמנית) היא אחת, והיהודים הם עם רחמן שבוודאי ירחם עליו וייתן לו לאכול.

> "מי שאינו יודע להתמודד עם כאב, מי שמסרב לקבל קושי וסבל בדרך אל המטרה - לעולם לא יגיע לשמחה שלמה"

הגרמני נכנס מלא ציפיות לארוחה דשנה ומהירה. אך הוא נאלץ להמתין שעות ארוכות כשהוא רעב ומתוסכל, לקידוש, להגדה ולנטילת ידיים. לבסוף, לאחר המצה נותנים לו לטעום חתיכת מרור. המרור החריף שורף את פיו, והוא נשבר. הגרמני חושב לעצמו: "יהודים ארורים, זו הסעודה שלהם?" ומתוך המרירות והכעס הוא בורח מן הבית, ובכך מפסיד את סעודת המלכים שמגיעה מיד לאחר מכן. מאוחר יותר פוגש אותו היהודי, שבינתיים סיים את הסדר כהלכתו ואכל סעודה דשנה. כשהגרמני מתלונן בזעם על המרור, משיב לו היהודי: "שוטה! אם היית מחכה רק עוד מעט, היית אוכל כל טוב כמוני!".

בדברים אלה, רבי נחמן מלמד אותנו שקיים פער תהומי, מהותי ובלתי ניתן לגישור בין עם ישראל לאומות העולם. הגויים רוצים ליהנות מן השפע והברכה שמביאה הקדושה, מן הסעודה השלמה; אך ברגע שצריך לעבור דרך ה'מרור', קרי הייסורים, צער הגלות, קיום המצוות המגבילות, וההתמודדות עם הקשיים שבדרך - הם נשברים, בועטים ונסוגים. הגוי אינו מוכן לקבל את הקושי. הוא רוצה הכל מיד ובנוחות.

זה בדיוק גם מה שמספר התלמוד במסכת עבודה זרה: לעתיד לבוא יבקשו הגויים מצווה מן הקדוש ברוך הוא, בשביל לזכות לעולם הבא, והוא ייתן להם את מצוות סוכה. הם ייכנסו לסוכה, אך כשהשמש תכה על ראשם ותעשה להם מעט 'מרור', הם מיד יבעטו בסוכה וייצאו. הם אינם מסוגלים לסבול את חוסר הנוחות שבדרך אל הקודש.

איך מגיעים לשמחה שלמה

לעומת זאת, העם היהודי ניחן בסבלנות היסטורית ואמונה אדירה. היהודי מוכן לסבול את המרור ואת הצער, לקבל על עצמו את עול המצוות ולשאת באחריות המוסרית והלאומית, משום שהוא יודע שהגאולה, הברכה, וסעודת המלכים האמיתית מגיעות רק לאחר המרירות והמסירות. השמחה היהודית השלמה נולדת דווקא מתוך המוכנות העמוקה להתמודד עם ה'מרור' של המציאות, ולהעביר אותו תהליך של טהרה.

האם הכל חייב לעבור דרך כאב? התשובה האמיתית, כפי שמסבירה תורתנו, מצויה בהתבוננות על החיים עצמם. אישה שיולדת ילד - האם זה בא ללא כאב? האם החיים החדשים נופלים מן השמיים ללא מאמץ? ודאי שלא. החיים נולדים מתוך עמל וכאב. אבל אחרי שהכאב עובר, והיצירה החדשה מופיעה בעולם - נשארת השמחה העצומה על הילד שנולד. מי שאינו יודע להתמודד עם כאב, מי שמסרב לקבל קושי וסבל בדרך אל המטרה - לעולם לא יגיע לשמחה שלמה, ויותר מכך: לעולם לא יהיה אדם מוסרי באמת. כך גם בחודש תשרי: לאחר עמל הימים הנוראים, .

חגי תשרי - מהלך מתוקן

זהו המהלך המדויק שאנו עוברים בחודש תשרי. אנו מתחילים בראש השנה עם שמיעת קול השופר; עוברים ימי תשובה, שכרוכים לעיתים בכאב וחשבון נפש נוקב; ומגיעים ליום הכיפורים. זהו ה'מרור' של השנה - אנו מתענים וצמים, אך איננו בורחים ולא נרתעים מזה. אנו מקבלים את המרור הזה באהבה, מתוך ידיעה ברורה שהוא הכלי ההכרחי לטהר אותנו, ולסלק את כל המחיצות המפרידות בינינו לבין הקדוש ברוך הוא.

מיד לאחר שעברנו את המרור של יום הכיפורים, נפתחים שערי השמחה. אנו נכנסים לסוכה ומגיעים אל "זמן שמחתנו"

בחג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה. השמחה שלנו אינה הסחת דעת או בריחה מהמציאות אלא שמחה של התגברות על הכאב וצמיחה ממנו. זו שמחה שמכריזה: עברנו את הייסורים, עמדנו בפרץ מול מציאות קשה, ודווקא מתוך הטהרה הזו אנו מתחברים בייחוד גמור אל התורה ואל הקדוש ברוך הוא.

אי אפשר להגיע לשמחה אמיתית, מבלי לדאוג לכלל ישראל וללא אחדות. עלינו להניח בצד את כל הפילוגים ואת כל מלחמות האחים, שהן הן שחוללו את חורבן הבית. אנו נדרשים לאחד את כל הכוחות: תורה עם גבורה, ומסורת שלמה מתוך אחריות על עתיד המדינה. עלינו לבחור בחיים, בחיים שמעלים ומרוממים את האומה.

יהי רצון שנזכה בחג הסוכות ובשמחת תורה הקרבים ובאים, לשמוח שמחה אמיתית של קדושה, שמחה שצומחת מתוך קבלת ה'מרור' והייסורים שעברנו ומחזקת אותנו לקראת התעלות נוספת הפורצת את כל המגבלות והצרות. שמחה שתיתן ללוחמינו בחזיתות השונות את הכוח האדיר להכריע סופית את אויבינו, תשיב את כל אחינו לביתם לשלום, ותעניק לעמנו את תעצומות הנפש להתאחד, לבנות ולרומם את המציאות כולה למדרגה של קודש ושל גאולה שלמה.

תזכו לשנים רבות נעימות וטובות, מועדים לשמחה וחגים וזמנים לששון!

המשיכו לגדול בתורה, להרבות בתורה ולקבוע עיתים לתורה בכל מקום שתמצאו.

קודש ישראל לה', ראשית תְּבוּאָתָהּ!

עוטר ישראל בתפארה

עבודה שבלב

הרב ידידיה זייני - ראש הישיבה

ברכות השחר, שנתקנו על סדר עולם והנהגת האדם, אינן רק רצף של הודאות על פעולות גופניות פשוטות, אלא הן שער לעולם פנימי עמוק של עבודת השם. היהודי, בקומו משנתו, פוקח את עיניו אל מציאות שבה כל תנועה וכל לבוש מקבלים משמעות של קדושה ורוממות, כחלק מהכנתו לקראת עמידה לפני מלך מלכי המלכים. בתוך רצף הברכות הללו, בולטת ביחודיותה הברכה "עוטר ישראל בתפארה", הנאמרת בשעה שאדם מניח כיסוי על ראשו. לכאורה, מדובר בפעולה פשוטה של לבישת בגד, אך עיון בדברי רבותינו מלמד כי בברכה זו גנוזה השקפת עולם שלמה על מהות הקשר שבין עם ישראל לקדוש ברוך הוא, ועל הדרך שבה הקדושה הפרטית הופכת לתפארת לאומית כללית.

האם חובה לחבוש כיפה?

שורש הברכה מצוי בדברי התלמוד במסכת ברכות (דף ס':): "כי פריס סודרא על רישיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה". התלמוד מורה לנו שכאשר אדם פורס סודר על ראשו, עליו לברך "עוטר ישראל בתפארה". השאלה היסודית העולה בבירור עניין זה היא מהו **תוקף החיוב לכסות את הראש** (לגברים)? האם מדובר בחובה גמורה מן הדין או שמא במידת חסידות בלבד? התלמוד מספר במסכת קידושין (ל"א.) שרב הונא בריה דרב יהושע, היה מקפיד שלא להלך ארבע אמות בגילוי הראש משום שאמר "שכינה למעלה מראשי". מכאן משמע שזו היתה **הנהגה מיוחדת של יחידי סגולה** (כרב הונא בריה דרב יהושע) המבקשים לחוש את נוכחות השם תדיר. גם בסיפורו של רב נחמן בר יצחק (שבת קנ"ו:) נראה כי הכיסוי הוא מידת חסידות מיוחדת ואינה נחלת הכלל: אמו, ששמעה מהחוזים בכוכבים שבנה עתיד להיות גנב, הקפידה לכסות את ראשו כבר מינקותו כדי שתהא עליו אימת שמיים. היא אמרה לו להקפיד לכסות את ראשו בכל עת כדי שתהיה עליו יראת שמיים, ושיתפלל כל הזמן שיצר הרע לא יפגע בו, וזאת בלי שרב נחמן עצמו ידע את הסיבה האמיתית לכך. יום אחד, ישב ולמד תחת דקל שלא היה שייך לו. נפל הסודר מעל ראשו, ומיד הרים את עיניו, ראה את הדקל ויצרו התגבר עליו לגנוב את התמרים שבראשו. הוא טיפס על הדקל וגנב את התמרים בשיניו. מעשה זה מלמד כי כיסוי הראש יוצר תחושה של **הכנעה לרצון ה'**, עד כדי כך שבזכות זה **יוכל האדם להתגבר אפילו על טבעו המולד ועל הנגזר עליו.**

הרמב"ם פוסק (הלכות תפילה ה', ה') כי **חובה** לכסות את הראש **בשעת תפילת העמידה**, כחלק מהלבוש הראוי לכבוד התפילה. לעומת זאת, בהלכות דעות (ה', ו') ובמורה נבוכים (חלק ג', נ"ג) הוא מציין כי זוהי הנהגתם של **תלמידי חכמים** המקפידים על צניעות יתרה ואינם מגלים ראשם **לעולם**, כדי שהשכינה תהיה חופפת עליהם. אולם הטור (אורח חיים סימן ב'), בשם אביו הרא"ש, מבין שהנהגה זו היא חובה גמורה המלווה **כל אדם** מרגע קימתו בבוקר. הבית יוסף (או"ח, מ"ו) מכריע כדעת המחמירים שאסור ללכת ארבע אמות בגילוי הראש, ומסמיך זאת על דברי הזוהר הקדוש המזהיר כי אדם ההולך בגילוי ראש גורם להסתלקות השכינה והחיים ממנו. **כיום פשט המנהג** בכל ישראל לראות בכיפה חובה המבטאת יראת שמיים וסימן היכר יהודי מובהק, המעיד על היותנו קשורים לקדוש ברוך הוא, וממילא זה **מחייב את כולם** לפי כל השיטות.

שיעבוד או התפארות?

כדי להבין את עומק הברכה, עלינו להתבונן בנוסח הייחודי לה: "עוטר ישראל בתפארה". נוסח זה מיוסד על

רוצים לשתף אותנו בדעתכם או תגובתכם בנושא מסויים?

הארות והצעות יתקבלו בברכה!
מוזמנים לסרוק את הברקוד

הפסוק (ישעיהו מ"ט, ג'): "ישראל אשר בך אתפאר", ומכאן עולה השאלה: האם התפארת היא של הקדוש ברוך הוא או של עם ישראל? רבי יהודה בר יקר בביאורו לתפילה מבאר כי המילה "עוטר" משמעותה גם סובב ומקיף. הקדוש ברוך הוא מקיף כביכול את ראשו בכתר, והכתר הזה הינו עם ישראל בעצמו. **הקדוש ברוך הוא כביכול מתפאר בבניו** ואומר ראו את הבנים שלי, והתפארות זו היא השבח של ישראל. ר"י בר יקר מדגיש שאין הקב"ה זקוק לנו על מנת להתפאר, הוא מפואר גם בלעדינו. אלא שדווקא משום כך, כאשר מי שלא זקוק לכבוד מתפאר בקטנים ממנו - זה על מנת להגדיל את מעלתם בעיני כל העולם.

חידוש מופלא מצינו אצל הרא"ש, שהיה מברך ברכה זו דווקא לאחר הנחת תפילין של ראש (מובא בטור או"ח סימן כ"ה). לשיטתו, התפילין הן ה'פאר' האמיתי של ישראל, כפי שנאמר לנביא יחזקאל (כ"ד, י"ז): "פארך חבוש עליך". למרות שהמנהג המקובל הוא לברך על כיסוי הראש הרגיל, דברי הרא"ש מאירים את הקשר המהותי שבין הכיפה לתפילין - שתיהן נועדו **להזכיר לאדם את חובתו בעולמו ולשעבד את כוחותיו לקב"ה.**

הקשר הזה מופיע כבר בדברי רש"י (סנהדרין ק"א:), המסביר כי חליצת תפילין בפני המלך נחשבת כהרמת יד ומרידה. כך מצינו בירבעם בן נבט, שחטאו התבטא בכך שחלץ תפילין בפני שלמה המלך, ובכך גילה את ראשו והפגין חוסר הכנעה למלכות. התפילין מבטאים שעבוד לקדוש ברוך הוא, וחליצתם בפני אדם מבטאת שחרור מאותו שעבוד.

שיעבוד הכוחות לקב"ה מבטא דווקא את החירות האמיתית. וכך מוכח מהברייתא המתארת את שחרור העבדים בשנת היובל (ר"ה ח':) - העבדים היו מפסיקים את השיעבוד בראש השנה, אבל לא היו חוזרים מיד לבתיהם אלא היו חוגגים את השחרור עד יום הכיפורים, ורק אז השתחררו באופן מוחלט. שם מתארת הברייתא שבימים אלו של חגיגה היו "אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן". ומבאר ר' המאירי (שם) שלעבדים היה אסור לחבוש עטרה כי זהו סימן של חירות, ועל כן בשמחת השחרור היו דווקא חובשים את העטרות על ראשיהם. כובע מבטא פעמים רבות סימן למעמד יחד עם כפיפות, כמו כובע של שוטר (מעמד כלפי הציבור וכפיפות למערכת) או כובע של רב. **כאשר אנו כפופים לקב"ה זוהי החירות האמיתית - זה מה שמעניק לנו מעמד מחד, וזו גם החירות לעשות את מה שתואם את נשמתנו ורצונו הפנימי מאידך.**

כך מבאר ר' אשר מלוניל בספר המנהגות מדוע אנו מברכים "עוטר ישראל בתפארה", למרות שלכאורה גם הגויים חובשים לעתים כובע. עם ישראל קיבלו שני כתרים בסיני כאשר אמרו נעשה ונשמע (שבת פ"ח:), כי בכך הם ביטאו את ההתכופפות והכניעה המוחלטת לרצון ה'. ועל כן **השכינה תמיד למעלה מראשיהם של עם ישראל, בניגוד לגויים הפורקים מעליהם כל עול שמיים.** מעניין לשים לב לתופעה שבניגוד לעם ישראל, שכל יהודי כאשר נכנס לבית הכנסת הוא חובש כיפה (אף כאשר אינו רגיל לחבוש כל הזמן כיפה),

> אדם ההולך בגילוי ראש גורם להסתלקות השכינה והחיים ממנו

אצל הנוצרים מתרחשת בדיוק התופעה ההפוכה - כאשר הם נכנסים למקום תיפלתם הם מסירים את הכובע. **כפיפות זו של עם ישראל לקב"ה זוהי ההתפארות המיוחדת שלנו.**

עם ישראל בתפארתו

לברכת "עוטר ישראל בתפארה" ישנו מימד לאומי והיסטורי רחב הקשור לתהליכי הגלות והגאולה של האומה כולה. במובן הלאומי, **תפארתם ומעלתם של ישראל נפגעה עם חורבן בית המקדש** וסילוק השכינה. המשנה במסכת סוטה (מ"ט.) מספרת כי בזמן החורבן גזרו רבותינו שלא לחבוש "עטרות חתנים" - סוג של כתר מיוחד שהיו שמים בראש החתנים, כסימן לכך שהשמחה והתפארת אינן שלמות כאשר בית המקדש חרב, וכלשון התלמוד (גיטין ז'.): "בזמן שמצנפת בראש כהן גדול עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול נסתלקה עטרה מראש כל אדם". הנביא ירמיהו מקונן "נפלה עטרת ראשנו" (איכה ה', ט"ז), ומרמז בכך על אובדן המעמד הרוחני העליון שהיה לעם ישראל בעולם. המהר"ל מפראג (חידושי אגדות, שם) מבאר כי המצנפת בראש הכהן הגדול, מבטאת את הענווה והכפיפות לקב"ה, שהרי הכבוד לכהנים, העובדים בבית ה', זהו כבוד לקב"ה. **כל עוד אנו כפופים לקב"ה אנו ראויים לכתרים** שקיבלנו בשעת אמירת "נעשה ונשמע". אך כאשר חטאנו והלכנו אחר יצרנו הרע ואחר הנטיות החומריות השפלות הוסרו מאיתנו כתרים אלו והגיע החרבן.

עם זאת, מבאר ר' אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי ה' פרק ל') **שנפילה זו היא זמנית ומטרתה התחדשות פנימית עמוקה**, בדומה להתחדשות הלבנה לאחר "היעלמותה". בברכת הלבנה אנו מבטאים את התקווה הלאומית במילים: "עטרת תפארה לעמוסי בטן, שאף הם עתידים להתחדש כמותה". ישראל נמשלו ללבנה - כשם שהלבנה מתמעטת עד שנראה שהיא נעלמת בסוף החודש, כך עם ישראל בגלות נראה מושפל ותפארתו סרה ממנו. אך כשם שהלבנה חוזרת ומאירה, כך עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לעמו את עטרת תפארתו. "עמוסי בטן" הם ישראל, שהקב"ה נושא אותם על זרועותיו ומגן עליהם לאורך כל הגלות (ראה רש"י ותרגום יונתן על ישעיהו מ"ו). ולאחר מכן **הקב"ה בגאולה מחדש ויחדש אותנו עוד יותר ממה שהיינו לפני יציאתנו לגלות.**

ההתחדשות הזו תלויה באופן ישיר בכפיפות והכנעה לקדוש ברוך הוא בלבד, ולא לשום גוי או כוח אחר. **הגאולה אינה רק שחרור מעשי, אלא שיבה למדרגה שבה עם ישראל דבק בבוראו ומתנשא אל הקודש.** כאשר נזכה להחזיר את הכבוד הלאומי המחובר לקודש, נזכה שוב לתואר הנכסף שניבא הנביא ישעיהו (ס"ב): "לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד יֵצֵא כַּנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר: וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ וְכָל מְלָכִים כְּבוֹדֵךְ וְקֹרָא לָךְ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי ה' יִקְּבֶנּוּ: וְהָיִיתְ עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה' וּצְנִיף מְלוּכָה בְּכַף אֱלֹהָיִךְ". הברכה שאנו מברכים בכל בוקר כוללת אפוא את כל מסלול חייו של היהודי - מההכרה הפרטית בנוכחות הקב"ה מעל ראשו ועד התקווה הלאומית להחזרת העטרה ליושנה. בכיסוי הראש אנו מצהירים כי תפארתנו היא הקב"ה, וכי שאיפתנו היא לחיות חיים של קודש שיהוו "עטרת תפארת" לבורא עולם, עד שיתמלא אור הלבנה ויהיה כאור החמה ונראה כי דוד מלך ישראל חי וקיים.

הדלקת נרות שבת

מחשבה

הרב נדב טולדו

במסכת שבת (כ"ג) מובא סדר עדיפויות בהדלקת נרות.

'אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.'

כאשר ישנה התנגשות בין נר ביתו (נר שבת) לבין נר חנוכה, נר ביתו עדיף משום "שלום ביתו". באותו אופן, נר ביתו קודם גם לקידוש היום (הכוונה בלילה). לעומת זאת, במקרה של התנגשות בין נר חנוכה לקידוש היום, נר חנוכה עדיף משום פרסום הנס. מתוך הלכה זו נלמד סדר העדיפויות בחיים: ראשית כל, יש לדאוג לבית ולמשפחה - נר ביתו. לאחר מכן, דואגים להפצת האמונה ולפרסום הנס בעם ישראל - נר חנוכה, ורק לבסוף מגיע תורה של הדאגה לקדושה האישית בקידוש היום.

יש לשים לב לניסוח המדויק: התלמוד לא משתמש במושג הכללי "שלום בית", אלא כותב "שלום ביתו". מה ההבדל? ננסה לעמוד על כך בדברים הבאים.

אור ושלום

המקורות מצביעים על קשר עמוק בין האור לבין השלום, קשר שאינו מובן מאליו במבט ראשון ומעורר תהייה מהיכן הוא מגיע. **משנת רבי אליעזר** מסבירה כי הקדוש ברוך הוא התחיל את בריאת העולם בדבר של שלום 'גדול הוא השלום, שלא התחיל הקדוש ברוך הוא לברות דבר בעולם אלא דבר של שלום. ואי זה, זה האור'.

ההוכחה לכך שהאור הוא אכן שלום נלמדת מהפסוק "יוצר אור ובורא חשך עושה שלום". משום כך קבעו חז"ל שנר ביתו קודם, שכן האור עצמו נקרא שלום. השלום משמש למעשה ככלי שרק בתוכו אפשר לשים קדושה, כפי שמלמד ר' שמעון בן חלפתא שאין כלי מחזיק ברכה אלא שלום. חשוב להבין שמצוות אלו וערכי השבת אינם מנותקים משגרת החיים; השבת אינה בבחינת יציאה לפנסיה פעם בשבוע, אלא היא יום אחד, שביעית מהחיים, המוקדש לעיסוק בערכים ובתורה, והיא החיים עצמם.

השלום הזה, המיוצג על ידי האור, הוא זה שמאיר את היין של הקידוש. כלומר על מנת שהקדושה תשפיע בצורה נכונה על האדם, צריך אור - שלום שיאיר לו קודם לכן. אך מה הוא האור הזה?

המהר"ל בספר נר מצוה מסביר מדוע נדרש לשבת דווקא "נר" ולא מדורה או אבוקה.

> אש רגילה מחממת כשרחוקים ושורפת כשמתקרבים, ואילו אש התורה פועלת הפוך - היא מחממת כשקרובים, אך שורפת כשמתרחקים

'ונראה דהגאונים שאסרו נר של שעוה בשבת, היינו משום דסברי דגם בשבת בעינן שצריך נר ולא אבוקה,...מפני שאין זה שלום בית, כי אין יכול לקרב אל המדורה כמו שיכול לקרב עצמו אל הנר, ולהיות נהנה בו.'

נשמה נקראת נר

הקריטריון החשוב ביותר להדלקת השבת אינו כמות האור הסתמית, אלא דווקא האפשרות להתקרב אל האור. נר מביא לשלום בית מפני שאפשר להתקרב אליו וליהנות ממנו, בניגוד למדורה שאין האדם יכול לקרב עצמו אליה. בכך מתבטא ההבדל העמוק בין אש רגילה לאש של תורה: אש רגילה מחממת כשרחוקים ושורפת כשמתקרבים, ואילו אש התורה פועלת הפוך - היא מחממת כשקרובים, אך שורפת כשמתרחקים.

בנוסף, המהר"ל כותב 'ועוד, כי כאשר הושלם העולם, קבל העולם צורה האלקית, כמו שהגוף מן האדם כאשר הושלם, מקבל הנשמה האלקית, שנקראת 'נר'... וכך העולם כאשר הושלם, ואז היה מקבל הצורה, ודבר זה נקרא 'נר'. ודבר זה עושה שלום אל הכל, שכל אחד עומד בשלו, ואינו נכנס בגבולו של אחר, כי זהו ענין הצורה, שהוא שלום אל הכל. ולכך נקרא נר של שבת 'שלום בית', כי נר של שבת הוא דוגמא ודמיון לזה.'

אם כן, מטרת ההדלקה היא שלפחות יום אחד בשבוע, הנשמה של המשפחה מופיעה, בולטת, דולקת. עוסקים בה בעיקר. הופעתה של נשמה זו גורמת לשלום, שכן היא מאירה לכל אחד מבני הבית מהו מקומו, מיהו ומהו גבולו, כך שאינו נכנס לגבולו של האחר. השפעה זו של שלום הבית מקרינה החוצה, שכן 'כל המשים שלום בתוך ביתו נחשב כאילו שם שלום על כל אחד ואחד מישראל' מלמד אותנו רשב"ג (אבד"נ כח). הסיבה לכך היא שעם ישראל כולו הוא משפחה אחת, ואם במשפחה אחת יש שלום, הדבר משפיע גם על חברתה.

למה קבעו חז"ל הדלקת נרות בשבת דווקא?

אך אש בדר"כ נתפסת בעינינו כסכנה. רוב העולם מתייחס לאש ככוח שורף והורס, למה דווקא קבעו חז"ל שצריך להדליק נר?

בתורה, האש יכולה גם לבנות, לבשל, לחמם, ויותר מכל - להאיר. בספרו של רבי חיים טירר "סידורו של שבת" מובא 'בכל מושבתיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד. פירוש ע"י מדורת האש של הנרות החשובה לפני המקום ב"ה כמדורת בית המוקד של קרבנות המזבח, אתה מבעיר ומכלה האש של מושבתיכם. והן מאירין להרבות שמחה וחדוה ואור שלום ביתו'.

יוצא כי נרות השבת חשובים לפני ה' ממש כמו מדורת האש שעל מזבח הקרבנות. יותר מכך, האש של נרות השבת שמאירה את הבית, מכלה ושורפת את האש השלילית של "לא תבערו אש"! הדרך להילחם באש הרסנית באמצעות אש

חיובית מומחשת במסכת תענית (כ"א). התלמוד מספר כי בשכונתו של רב הונא לא פרצו שריפות. הסיבה לכך לא הייתה באופן מפתיע זכותו הגדולה של רב הונא, אלא בזכות אישה אחת שהייתה משאילה את תנורה לשכנותיה. מכאן אנו למדים שאותה אש שאיימה לשרוף, לא יכלה לגעת בשכונה שבה האש עצמה קידמה אחווה בין שכנים.

אולי יש מקום להדליק נרות כל יום?

הרב קוק ב"עין איה" מתאר את המורכבות הנפשית והחברתית של האדם, ואת תפקיד הנר בריפויה. בדרך כלל, לאחר יום עבודה שאדם חוזר הביתה, וכן בימי החול שבהם ההכרח דוחף אותו לחיי החברה הסואנים, האדם רוצה בלילה חושך כדי להיות מעט לבד עם עצמו. התביעה הפנימית של הנפש המרה, במיוחד במציאות של גלות שבה החברה בחוץ עוינת ומלאת משא, היא לחפש את החושך של הלילה ולהתרחק מכל חבורה. המציאות המודרנית מייצרת לעיתים עיוות שבו לאדם יש זמן לכל החברים שבעולם חוץ מלמשפחתו שלו. דווקא על רקע נטייה טבעית זו להתבודדות, באה מצוות הדלקת נר בשבת. מדליקים את האור לא כדי להיות עם כולם מחוץ לבית, אלא זהו אור משפחתי בלבד וזהו תפקידו ומטרתו. **הנר נועד לעורר מחדש את אהבת השלום באופן רצוני, ולהזכיר לאדם שמקומו הטבעי והאמיתי אינו להיות לבד בחושך, אלא לחיות כחלק משמעותי ממשפחה.** לו היינו מסתכלים מלמעלה מהשמיים על עיר שכולה שומרת שבת, איזה מחזה היינו רואים? כל המרחב הציבורי שומם הרחובות כולם חשוכים. כל המרחב הציבורי חשוך אך כל הבתים דולקים. גוף מעמל שובת ונשמה באור זורחת.

שו"ת

הרב חננאל עמי ישראל זייני - ראש המכון התורני

שאלה:
שלום הרב, האם מותר ללבוש חגורת עור ביום כיפור?

תשובה:
מה שנאסר ביום הכיפורים הוא נעילת הסנדל בלבד, כלומר בדברים שדורכים עליהם (נעליים, סנדלים ואפילו פרוטזות אם הן מכוסות בעור), ולא בגדים אחרים מעור. ואמנם כתב הרמ"א (או"ח תרי"ד, ב'): "ומותר לעמוד על כרים וכסתות של עור, ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה". אך חומרה זו אינה בגלל שיש איסור בבגדי עור או בחגורות וכדומה. אלא מצד אחר, שיש אנשים שהיה קשה להם לעמוד על הרצפה יחפים ביום כיפור ולכן הביאו לבית הכנסת כריות מעור, כדי לעמוד עליהן. ויש חכמים שאמרו שזה אסור, שהרי מסופר על האמוראים שהיו כורכים בד על רגליהם בדרך לבית הכנסת. ואם היה מותר לכרוך חתיכות עור (שאינן נעליים) היה מלמד אותנו התלמוד זאת. אך למעשה כל עוד אין זה על הרגל מותר. ולכן לכל הדעות, מותר לשבת על ספת עור בבית ביום כיפור.

שאלה:
שלום הרב,
זכור לי שלא נהוג לענוד תכשיטי זהב ביום כיפור. זה נכון?
תשובה:
כתבו כך כמה מהאחרונים (מקור חיים לרבי יאיר בכרך, רעק"א משנ"ב סימן תר"י ועוד) בשם מנהגים קדומים יותר. ונאמרו בזה שני טעמים: א) כדי לא להזכיר את חטא העגל, שמסיבה זו גם הכהן הגדול היה נכנס לקדש הקדשים רק בבגדי לבן. ב) מצד שאין להתהדר ביום הכיפורים, כדי להראות שאנו נכנעים לפני ה'.
ואין מנהג זה מחייב, אלא למי שנהג בו.
שאלה חלק א:
שלום הרב, אני בצבא, אשתי וחמותי בונות את הסוכה. האם מותר לעשות סוכה ואחרי זה בחול המועד כשאחזור אגדיל אותה?

תשובה:
ראשית, יש לדעת שכל מלאכה שהיא לצורך המועד מותרת (רמב"ם הלכות יו"ט פ"ז הלכה ה'-ו', י"ג). ולכן מותר לבנות סוכה בחול המועד, כאשר יש צורך בכך (שו"ע או"ח סימן תק"מ). וכמובן כשמדובר בסוכה של מצוה, ולא בסוכת שמירה וכדומה.
ובמסכת סוכה (כ"ב:) אמרו חז"ל: "העושה סוכתו ... בראש האילן או על גבי גמל - כשרה, ואין עולין לה ביום טוב". ואמרו על זה בתלמוד, שדין זה שנוי במחלוקת של התנאים, שיש תנאים הפוסלים סוכה שאינה ראויה לשבעה ימים. וכיון שבשבת וביום טוב, אסור להיכנס לסוכה שעל עץ או על בעל חיים - אז הסוכה פסולה. וכן אמרו עוד (כ"ז.): "תניא, רבי אליעזר אומר: אין יוצאין מסוכה לסוכה, ואין עושין סוכה בחולו של מועד. וחכמים אומרים: יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד. ושוין שאם נפלה - שחוזר ובונה בחולו של מועד". והסבירו חכמים שדעת רבי אליעזר, היא שאין לעשות סוכה שאינה מתאימה ומשמשת לכל שבעת ימי החג. ולכן אומר שאין להחליף סוכה בחג, ואין לבנות סוכה בחג. אך ההלכה היא כדברי חכמים שמותר (שו"ע או"ח תרל"ז, א').
ולכן, אם יש מישהו שיכול לעזור להן ולבנות מראש את הכל כך צריך לעשות, כיון שאסור לאדם לכוון לעשות בחול המועד מלאכה המותרת בשעת הצורך כמו מלאכת 'דבר האבד' (עיין בבית הבחירה סוכה כ"ז:). אולם אם זו בעיה ואין בנמצא מי שיוכל לעזור להן - מותר. וה' יגן עליכם, ויפרוש עליכם ועל כל עם ישראל את סוכתו.

שאלה:
שלום הרב,
סוכה שיש ברצפתה בור ביוב סגור ובגלל הריח לאשתי לא נעים לשבת שם: א) האם יש בעיה להקים סוכה שם (לפני החג)? ב) האם יש לזה דין של מצטער ופטור מהסוכה?

תשובה:
אמרו חז"ל במסכת סוכה (כ"ו.) שהאמורא רבא התיר לרבי אחא בר אדא לישון מחוץ לסוכה, כלומר בתוך הבית, משום הסרחון שהיה שם. ועל זה הקשה הרא"ש (סוכה פ"ב סימן י"ב): "היאך עשה סוכה מתחלה בדבר שהיה מצטער לישן בה ויפטר משום מצטער?", ונתן לכך שני הסברים: או שהוא היה אורח באותו מקום, ובאותו מקום האנשים רגילים לריח והוא לא מפריע להם. או שמדובר בסרחון שלא היה מלכתחילה, אלא נוצר במהלך ימי החג.
ור"א ממץ כתב יותר מזה (יראים תכ"א), שאם עשה את הסוכה במקום שאינו ראוי לאכול ולשתות ולישון בה אינו יוצא ידי חובה, שהרי אמרו חז"ל שצריך האדם לשהות בסוכה, כפי שהוא גר בבית. ואם אין זה ראוי למגורים, אין זה ראוי לסוכה. וכן כתב בספר האגודה (סוכה פ"ב סימן י"ח): "ודוקא שנולד הצער אחר עשיית הסוכה, או שאינו יכול בשום ענין לעשות סוכה במקום אחר אבל אם עשה סוכה לכתחילה במקום צער סירחון וכיוצא בו ... לא יצא".
ואמרו חז"ל עוד (סוכה י"ב:-י"ג.) שיש צמחים שאסור לסכך בהם, מפני שיש להם ריח רע. וזוהי גזירה של חז"ל שמא בגלל הסרחון שלהם, יעזוב את הסוכה, אע"פ שאין זה פוסל את הסוכה. וכן פסק השו"ע (תרכ"ט, י"ד).
ולכן ודאי שיש בעיה לכתחילה לבנות שם את הסוכה. אבל אם רק אשתך מצטערת מהריח כי היא רגישה לריחות - אין זה פוסל את הסוכה, כיון שנשים פטורות מסוכה, שזו מצות עשה שהזמן גרמה.
אולם במקרה שלפנינו, ייתכן שסוכה זו אינה ראויה לכלום. שכאשר יש ריח של ביוב, שהריח מקורו בצרכים, אסור להתפלל, לברך או ללמוד תורה שם, וגם למי שהוא חסר חוש ריח. ואף על פי שהפתח של הביוב מכוסה, צריך להתרחק 4 אמות מהמקום בו כבר לא מריחים את הביוב (עיין בשו"ע או"ח סימן ע"ט סעיף א'-ב'). ולכן יש למצוא דרך לנטרל את מקור הריח על ידי כיסוי החוסם ריחות וכדומה.

חדשות הישיבה

פתיחת זמן אלול ושנת הלימודים תשפ"ז

בשמחה רבה, שירים וריקודים חגרו תלמידי הישיבה לספסלי בית המדרש ופתחו את שנת הלימודים החדשה!

סדנאות תקיעה בשופר

כחלק מההכנה לקראת הימים הנוראים, עברו התלמידים שתי סדנאות ללימוד תקיעה בשופר, עיונית ומעשית, על מנת שיוכלו לתרגל ולהכשיר עצמם לתכות ולהוציא את הרבים ידי חובה במצווה חשובה מו.

שיעור בטבע עם ראש הישיבה

ראש הישיבה ור"מ שיעור א' הרב ידידיה יצא עם שיעור א' לשיעור קצת אחר בחורשה הסמוכה לישיבה, באווירא דארץ ישראל.

טיול פתיחת שנה לשיעור א'

תלמידי שיעור א' יצאו לטיול ביום במעוז שדה יעקב, עם מנגל מושקע, אווירה טובה ודיבוק חברים!

הגיליון מוקדש
לעילוי נשמת החייל הגיבור

אורי משה בורנשטיין הי"ד

בוגר ישיבת ההסדר חיפה
"אור וישועה"
הפיץ אור ושמחה בכל אשר פגש
נולד בשבת חנוכה, ל' בכסליו
נפל בגבורה בקרב בעזה במלחמת חרבות ברזל

ח' תשרי התשפ"ה

מסר נפשו על קדושת העם, התורה, והארץ

יהי זכרו ברוך

עורך ראשי: יהונתן רביבו
058-632-4642
לפרסומים והקדשות בעלון:
050-446-5711

נא לשמור על קדושת הגיליון
כל הזכויות שמורות
לישיבת "אור וישועה" חיפה